

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΒ'

ΜΑΪΟΣ 1949

ΑΡΙΘ. 92

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

ΤΟ ΑΙΤΗΜΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Α'.

Ἔτι καὶ ἔτι... Ἄς ἐπαναλάβωμε τὸ σύνθημά μας: «Αὐτὴ τῇ φορᾷ πρέπει νὰ μὴν πάη χαμένο τὸ τίμιον αἷμα ποὺ χύνεται, γιὰ νὰ ἔχωμε ἕνα αὔριο καλύτερον ἀπὸ τὸ σημερα». Μιὰ καινούργια μέρα πρέπει νὰ προβάλλῃ, σὰν νίκη ἄπτερη, ἀπὸ τὶς σημερινὲς φοβερὲς ἀγωνίες, ἀπὸ τοὺς σημερινούς ἱεροὺς ἀγῶνες. Μιὰ καινούργια μέρα ποὺ θάναί, πρὶν ἂν' ὄλα, ἡ ἡμέρα τῆς δικαιοσύνης. Ἡ ἡμέρα αὐτὴ πρέπει νάχη κάτι ἀπὸ τὴν «μεγάλῃ καὶ ἐπιφανῇ» ἡμέρα τοῦ Κυρίου καὶ τὴν βιβλικὴ προσδοκία της: «Καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν..... προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ»⁽¹⁾.

Τὸ αἶτημα αὐτὸ τῆς δικαιοσύνης καὶ εἰδικώτερα τῆς δικαιοσύνης στὴν κοινωνικὴ συμβίωσι τῶν ἀνθρώπων, τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, ἔχει γιὰ βάσι του μιὰν ὁμολογία καὶ ἕνα ξεκαθάρισμα. Τὴν ὁμολογία, πὼς στὶς ἡμέρες μας δὲν ὑπάρχει κοινωνικὴ δικαιοσύνη. Καὶ τὸ ξεκαθάρισμα, ὅτι ὁ σημερινὸς ἀγῶνας τοῦ ἔθνους μας δὲν γίνεται «γιὰ νὰ μείνουν τὰ πράγματα ὅπως ἔχουν».

Τὸ τίμιον αἷμα ποὺ χύνεται τώρα, δὲν πρόκειται νὰ αἰμοδοτήσῃ τὴν σαπίλα ποὺ ἀργοπεθαίνει. Ὅχι γιὰ νὰ κατασιγάσῃ μὲ λόγια ψεύτικα, μὰ γιὰ νὰ κάμῃ πραγματικότητα τὸ αἶτημα τῆς δικαιοσύνης, γι' αὐτὸ χύνεται τὸ αἷμα τῶν ἀγωνιστῶν μας. Μόνο ὕστερα ἀπὸ μιὰ τέτοια ὁμολογία, καὶ

ἀπὸ ἕνα τέτοιο ξεκαθάρισμα, ἔχει νόημα νὰ ἀπασχολήσωμε τὸν ἀναγνώστη μας μὲ μερικὲς βασικὲς διαγραμματικὲς σκέψεις πάνω στὸ ἱερὸ αὐτὸ αἶτημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

Β'.

Κι' ἄς ἀρχίσωμε μὲ μιὰ γοργὴ ματιά, γιὰ νὰ δοῦμε μὲ ποιὸ τρόπο τὰ διάφορα συστήματα σκέψεως ἀντιμετωπίζουν τὸ αἶτημα αὐτὸ καὶ κατὰ πόσο μποροῦν νὰ μᾶς βοηθήσουν σὰν ὁδηγοί, γιὰ νὰ κάνωμε, τούτῃ τοῦλάχιστον τῇ φορᾷ, ἕνα ἀποφασιστικὸ βῆμα, ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη σὰν αἶτημα, πρὸς τὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη σὰν πραγματικότητα.

1) Πρῶτα-πρῶτα ἄς ἀκούσωμε τὴ «συντηρητικὴ σχολή». Εἶναι οἱ εὐχαριστημένοι. Εἶναι ἐκεῖνοι, ποὺ θέλουν νὰ μείνουν τὰ πράγματα ὅπως ἔχουν, εἴτε γιὰ τὸ βρῖσκουν καλὰ καὶ ἅγια εἴτε γιὰ —λένε— δὲν εἶναι μὲν τὰ πράγματα ὅπως θὰ ἔπρεπε, ὅμως, μὴ χαλᾶς ἐκεῖνο ποὺ εἶναι κακὸ γιὰ νὰ μὴ σοῦ ἔλθῃ ἐκεῖνο ποὺ εἶναι χειρότερον⁽²⁾.

Στὸ τελικὸ τῆς συμπέρασμα, ἡ σχολὴ αὐτὴ θὰ μᾶς πῇ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ κυνηγᾶμε χίμαιρες περὶ δικαιοσύνης κλπ. Ἄς ἀφήσωμε, λέει τὰ οὐτοπιστικὰ συνθήματα περὶ κοινωνικῆς δικαιοσύνης γιὰ τοὺς ἀπλοῦκούς. Ἄς συμβιβασθοῦμε μὲ τὴ σκέψι πὼς θὰ ἐπικρατῇ πάντοτε καὶ στὴν ἀνθρώπινη

(2) Βλ. καὶ ὅσα ἔχομε γράψῃ στὸ ἄρθρον μας «Χριστιανισμὸς καὶ Πρόοδος» Ἀκτίνες 1948 (Ἀδούστου) σελ. 83 ἑπ.

(1) Βλ. Β' Ἐπιστ. Πέτρου, κεφ γ', 13.

κοινωνία ἐκεῖνο πού ἰσχύει στὴν ὕλική φύσι.
πέρα ὡς πέρα :

Τὸ δίκαιο τοῦ ἰσχυροτέρου, τὸ δίκαιο τῆς ὕλικῆς ὑπεροχῆς.

Δὲν χρειάζεται νὰ προχωρήσωμε ἐξετάζοντας τὴ «συντηρητικὴ» αὐτὴ σχολή, ὅταν μάλιστα ἡ σχολὴ αὐτὴ ἐνώνη τὴν συντήρησι τῆς ἀδικίας τῆς ὕλικῆς ὑπεροχῆς, μὲ τὴν συντήρησι τῶν προαιωνίων ἱερῶν καὶ ὁσίων. Εἶναι ὁ ὕλισμός πού βλασφημεῖ!

2) Σὰν ἀντίδρασις πρὸς τὴν συντηρητικὴ ἄποψι, εἶχε προβάλει ἡ «φιλελευθέρα σχολή».

Ἐκαμε πολλοὺς ἀγῶνες κι' ἔγραψε πολλὰ βιβλία ἡ σχολὴ αὐτὴ. Κι' ἐκεῖνο πού κατώρθωσε, εἶναι νὰ πάρῃ τὴν ἱερὴ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας, νὰ τὴν κάνῃ δούλη τῆς ὕλιστικῆς μηχανιστικῆς οἰκονομίας, δούλη δηλαδὴ τῆς ὕλης καὶ ἐκείνων πού κατέχουν τὴν ὕλη, τὴν ὕλικὴ ὑπεροχή.

Οὔτε ἐδῶ χρειάζεται νὰ ἐπεκταθοῦμε περισσότερο. Θὰ παραπέμψωμε στὸ ἄρθρο μας «ὁ καπιταλισμός, θεμελίωσις καὶ ἀποτελέσματα», πού ἐδημοσιεύθηκε στὶς «Ἀκτίνες» τὸν περασμένο Φεβρουάριο. Ἡ ἐλευθερία, ἔννοια ἱερή, πού ἠλέκτρισε τὶς μάζες στὴν Γαλλικὴ Ἐπανάστασι, μηχανιστικὰ κατόπιν βαλμένη σὰν θεμέλιο γιὰ τὸ ὕλιστικὸ, καπιταλιστικὸ σύστημα. Καὶ τὸ συμπέρασμα: Ἐνα κατάντημα πού ἔκανε τὶς μάζες, ἀπὸ τὴν πείνα γιὰ τὴν δικαιοσύνη νὰ ξεχάσουν τὴν ἀνάγκη νὰ ἀναπνέουν τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας. Τὶς ἔκαμε νὰ προσφέρωνται νὰ ἀλυσσοδεθοῦν, μὲ τὴν ἰδέα πὼς ὑπάρχουν τάχα δεσμὰ πού φέρνουν τὴν δικαιοσύνη! Καὶ νὰ ξεχάσουν πὼς αὐτὸ ἀκριβῶς, ἡ κατάλυσις τῆς ἐλευθερίας εἶναι τὸ βᾶθρο καὶ ἡ ἐγκληματικώτερη ἐνθάρρυνσις τῆς ἀδικίας!

Ἄλλὰ, εἶπαμε, δὲν χρειάζεται οὔτε κι' ἐδῶ νὰ ἐκταθοῦμε περισσότερο. Ἡ «φιλελευθέρα σχολή» εἶναι τώρα ὁ μέγας ὑπόδικος. Δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς χρησιμεύσῃ γιὰ νὰ ἱκανοποιήσωμε τὸ αἶτημά μας. Ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη θὰ οἰκοδομηθῇ ἐπάνω στὸν τάφο τοῦ «ὄριου λιμοκτονίας». Ἄλλὰ τὸ «ὄριο λιμοκτονίας» ὅπως εἶδαμε σὲ προηγούμενο ἄρθρο⁽³⁾ ἦταν τὸ φυσικὸ κατάν-

τημα τῆς φιλελευθέρας σχολῆς. Συμπέρασμα: Ὅποιος ζητεῖ τὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη πρέπει νὰ πάῃ πρὸς πέρα ἀπὸ τὸν φιλελευθερισμὸ γιὰ νὰ τὴν βρῇ.

3) Ἄς ἔλθωμε τώρα στὸν σοσιαλισμὸ. Τί λέει ὁ σοσιαλισμὸς γιὰ τὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη;

Εἶναι χαρακτηριστικὸ γιὰ τὴ σύγχυσι καὶ τὴν ἀμελετησιὰ πού ὑπάρχει στὰ σοβαρώτερα ζητήματα πού ἀπασχολοῦν τὸν ἄνθρωπο, ὅτι στὴν κοινὴ ἀντίληψι, σοσιαλισμὸς καὶ κοινωνικὴ δικαιοσύνη εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ καὶ ὅτι, ἐπομένως, ὅποιος θέλει νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη πρέπει νὰ πάῃ στὸ σοσιαλισμὸ καί, ἀντίστροφα, ὅποιος δὲν θέλει τὸ σοσιαλισμὸ πρέπει ν' ἀποκρούῃ τὸ αἶτημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης καὶ νὰ πάῃ μ' ἐκείνους πού βλασφημοῦν, λέγοντας ὅτι, ὅπως εἶναι τὰ πράγματα, εἶναι πολὺ καλά.

Καὶ πρέπει νὰ τὸ προσέξωμε αὐτό, γιὰ τὶ εἶναι τὸ κρισιμώτερο σημεῖο στὴν ἔρευνά μας. Πρέπει νὰ καταλάβωμε καλά τοῦτο: Σοσιαλισμὸς εἶναι ἄλλο πρᾶγμα καὶ κοινωνικὴ δικαιοσύνη εἶναι ἄλλο πρᾶγμα. Ὅχι μόνο στὴν πρᾶξι, ἀλλὰ καὶ στὴ θεωρίᾳ. Ἀνήκουν σὲ σφαῖρες ὀλότελα ξεχωριστές, βασιζονται σὲ θεμέλια ὀλότελα διαφορετικὰ καὶ οἰκοδομοῦνται ἀπὸ ἀρχές, ἀπὸ σκέψεις, ἀπὸ στοιχεῖα πού ἀνήκουν σὲ δύο ὀλότελα διαφορετικὸς κόσμους.

Μπορεῖ στὴν ἀρχὴ του, ὁ σοσιαλισμὸς, ἄς πῶιμε ὁ παλαιοσοσιαλισμὸς τοῦ Σαιν-Σιμόν, τοῦ Φουριέ, τοῦ Ὄουεν, μπορεῖ ὁ σοσιαλισμὸς αὐτὸς νὰ ξεκινοῦσε ἀπὸ τὸ χτυποκάρδι τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης. Γι' αὐτὸ ὅμως καὶ δὲν ἦταν σοσιαλισμὸς, γι' αὐτὸ τὰ συστήματά τους δὲν ἦταν κοινωνικὰ συστήματα ἀλλὰ ὄνειρα, ἢ ὅπως ρητῶς ἐχαρακτήρισε ὁ Θωμᾶς Μῶρος τὸ βιβλίον του, «οὐτοπία». Γι' αὐτὸ, ἀπὸ τὸν Μᾶρξ καὶ τὸν Ἐγκελς μὰ καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς σοσιαλιστὰς ὕστερα, αὐτὸς ὁ σοσιαλισμὸς ἐχαρακτήρισθη σὰν οὐτοπιστικὸς σοσιαλισμὸς, ψευτοσοσιαλισμὸς πού δὲν ἔχει καμμιά θέσι στὸ «σύγχρονον». «ἔξειλιγμένο», «ἐπιστημονικὸ» σοσιαλισμὸ, ὅπως οὐτοπιστικὸ καὶ ἐξωεπιστημονικὸ χαρακτη-

(3) Βλ. «Ἀκτίνες», 1949 σελ. 49 ἑ.τ.

ρίζεται κάθε οικονομικὸ σύστημα πὸν θέλει σοσιαλισμὸ μὲ πνευματικὴ βάσι.

Καὶ ὁ «ἐπιστημονικὸς σοσιαλισμὸς», δηλαδή πρὶν ἀπ' ὅλα, ὁ κομμουνιστικὸς σοσιαλισμὸς ἀλλὰ καὶ γενικώτερα ὁ σοσιαλισμὸς τῶν γνωστῶν μεγάλων σοσιαλιστικῶν κομμάτων, εἰδικώτερα τῆς σοσιαλδημοκρατίας τοῦ γερμανικοῦ, τοῦ γαλλικοῦ, τοῦ ἰταλικοῦ τύπου, ⁽⁴⁾ ὁ σοσιαλισμὸς αὐτὸς διεκδικεῖ τὸν τίτλο «ἐπιστημονικὸς», γιατί ἔχει, λέει, σύστημα ἐπιστημονικόν, δηλαδή σύστημα βασισμένον, ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο στὰ δεδομένα τῆς ἐπιστήμης. Καὶ ἐπιστήμη γιὰ τὸν σοσιαλισμὸ αὐτόν, εἶναι ἡ «ἐπιστήμη» τοῦ ὕλισμοῦ. Ἡ «ἐπιστήμη» πὸν θεωρεῖ τὴν ὕλη σὰν τὴν μοναδικὴν πραγματικὴν οὐσίαν καὶ ἐπομένως τοὺς ὕλικους νόμους σὰν τοὺς μοναδικούς νόμους πὸν διέπουν τὴν οἰκονομία.

Ἄς μὴν ἐπεκταθοῦμε σ' ἐκεῖνα πὸν ἔχουμε πῆ πολλές φορές. Μαρξισμὸς θὰ πῆ ὕλισμὸς. Μάρξ, Λένιν, Στάλιν, καὶ ἡ ἡγεσία τοῦ Κ.Κ.Ε. τὸ λένε ἀδιάκοπα: Ἡ κοσμοθεωρία τοῦ Μαρξισμοῦ εἶναι ὕλιστικὴ. Καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο δὲν διαφέρουν οὔτε μιὰ τρίχα καὶ οἱ ἄλλοι σοσιαλισμοί, οἱ ἐμπνευσμένοι ἀπὸ τὸ Μανιφέστο τοῦ 1848, ὅπως ὁ σοσιαλισμὸς τῆς Β' Διεθνοῦς, ⁽⁵⁾

(4) Τὸ ἀγγλικὸ ἐργατικὸ κόμμα ἔχει ἕναν σοσιαλισμὸ ἀκόμη στὴν ἐξέλιξί του, ρευστὸ στὴ θεωρία του καὶ μὲ καταφάνεση τὴν ἀνομοιογένεια στὶ θεμελιώδεις ἀρχές. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ σοσιαλισμὸς αὐτὸς δὲν ἔχει κατασταλάξει ἀκόμα σὲ σύστημα κοσμοθεωρητικόν, ὄριμο γιὰ συστηματικὴ ἐπιστημονικὴ κριτικὴ.

(5) Β' Διεθνής: Διεθνῆς ὁργάνωσις πὸν ἰδρύθη τὸ 1889 σὰν συνέχεια τῆς Α' Διεθνοῦς πὸν εἶχε γίνε τὸ 1864 γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ πρόγραμμα τοῦ «κομμουνιστικοῦ μανιφέστου», ἀλλὰ διελύθη τὸ 1876. Τὸ 1907 ἐσημειώθηκε στὸν κόλπον τῆς τὸ σχίσμα μεταξὺ Jauiès καὶ τῶν περισσοτέρων Γερμανῶν σοσιαλιστῶν ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, Λένιν, Ρόζας Λούξεμπουργκ κ.λ.π. ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἡ διαφωνία δὲν ἦταν γιὰ τὸν ὕλισμὸ, ἀλλὰ γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ πολέμου. Μὲ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἡ Β' Διεθνής διεσπάσθη καὶ τὸ 1919 ἰδρύθη πάλιν σὰν «Διεθνής τοῦ Ἀμστερνταμ», πὸν μειοπαθῆς ἀπὸ τὴν «ἐπαναστατικὴν Διεθνήν» τῆς Μόσχας, μὰ χωρὶς καμμιά βασικὴ κοσμοθεωρητικὴ διαφορά ἀπὸ αὐτήν. Κι' ἡ Β' Διεθνής εἶναι τὸ ἴδιο ὕλιστικὴ ὅπως κι' ἡ τρίτη, κι' ἡ λεγομένη «τετάρτη».

κλπ. Καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά τὸ σοσιαλιστικὸ σύστημα εἶναι ἀμείλικτο στὴν προσπάθεια νὰ ἔχη δόμησι ἐπιστημονικὴ μὲ αὐστηρὴ συνέπεια. Ὅταν λοιπὸν λέει ὅτι, τὸ πᾶν εἶναι ὕλη καὶ κάθε τι στὴ ζωὴ εἶναι ὕλη, ὅτι οἱ κοινωνικὲς σχέσεις καὶ οἱ οικονομικὲς σχέσεις εἶναι ὕλικὲς καὶ οἱ οικονομικοὶ νόμοι εἶναι ὕλικοί, τότε πέρα γιὰ πέρα βγάζει αὐτὴ τὴ συνέπεια: Δὲν ἔχει μέσα σὲ ἕνα τέτοιο ὕλιστικὸ σύστημα καμμιά θέσι ἕνα αἴτημα ἄσχετο μὲ τοὺς ὕλικους νόμους, μὲ τοὺς φυσικοὺς νόμους, πὸν διέπουν τὴν οἰκονομία, ὅπως εἶναι τὸ αἴτημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης. Ὁ σοσιαλισμὸς εἶναι ἕνα σύστημα ὀλότελα μηχανιστικόν, ὅπως εἶδαμε ὅτι εἶναι ὁ καπιταλισμὸς. Καὶ ὅπως στὸν καπιταλισμὸ ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη δὲν ἔχει καμμιά, μὰ καμμιά θέσι, ἀποτελεῖ ἕνα συναισθηματισμὸ ὀλότελα ξένο πρὸς τὴν «ἐπιστημονικὴν» ρύθμισι τῆς οἰκονομίας, μὲ βάσι τὴν ὕλιστικὴ ἀντίληψι τῆς ἐπιστήμης, τὴν ὕλιστικὴ ἐρμηνεία τῆς ὅλης πραγματικότητος, ἔτσι καὶ στὸν σοσιαλισμὸ. Στὴ σοσιαλιστικὴ οἰκονομία, σὰν οἰκονομία ὕλιστικὴ, τὸ αἴτημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης δὲν ἔχει καμμιά θέσι.

Γιὰ ἐξετάστε, ἀλήθεια, τὴν ἔννοια «δικαιοσύνη». Πῶς μπορεῖτε νὰ τὴν συλλάβετε τὴν ἔννοια αὐτὴ μὲ βάσι τὸν ὕλισμὸ; Τί μᾶζα ὕλικὴ ἔχει ἡ δικαιοσύνη; Ἡ τί βάρος ἔχει; Ἡ ποιὰν ιδιότητα ὕλικὴ μπορεῖ νὰ ἔχη; Τί θέσι μπορεῖ νάχη στὸν κόσμον τῆς ὕλης; Ἡ δικαιοσύνη εἶναι κάτι τὸ πνευματικόν, ἐπομένως, κατὰ τὴν ὕλιστικὴ σκέψι, κάτι τὸ οὐτοπιστικόν, πὸν μπορεῖ βέβαια νὰ βρῆ κάποια θέσι στὸ περιθώριον (πάνω σ' αὐτὸ ἔγινε καὶ ἡ γνωστὴ διαφωνία τῶν Μπολσεβίκων καὶ τῶν Μενσεβίκων τὸ 1904), ὅμως, ὅπως καὶ νὰ τὸ πάρης, εἶναι κάτι τὸ πρόσθετο.

Ὅπως, λοιπὸν, ὁ καπιταλισμὸς ἔτσι καὶ ὁ σοσιαλισμὸς, σὰν δημιουργημὰ τῆς ὕλιστικῆς μηχανιστικῆς οἰκονομίας δὲν οἰκοδομεῖται ἐπάνω σὲ αἰτήματα πνευματικὰ πὸν εἶναι ξένα πρὸς τὴν ὕλιστικὴ αὐτὴ δόμησι, ἀλλὰ στὸς ὕλικους φυσικοὺς νόμους πὸν διέπουν τὴν οἰκονομία, ἐπομένως καὶ σὲ μεθόδους βασισμένους ἐπάνω στὸς νόμους αὐτούς. Ἡ μόνη διαφορά εἶναι ὅτι,

ἐνῶ στήν καπιταλιστική οἰκονομία θεμέλιο εἶναι τὸ ἐλεύθερο παιχνίδι τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως, στήν ὑλιστική σοσιαλιστική οἰκονομία ἀντὶ γὰρ τὴν ἐλευθερία ἔχομε τὴν κρατική ἐπιβολή, ἀντὶ γὰρ τὴν προσφορά καὶ ζήτησι σὰν ρυθμιστὴ ἔχομε τὸ κράτος.

Ὁ σοσιαλισμός, λοιπόν,—πρέπει νὰ τὸ ἔχομε πάντα ὑπ' ὄψι μας—δὲν εἶναι ἠθικὸ ἀλλὰ οἰκονομικὸ σύστημα. Πιστεύει πὼς ἡ οἰκονομία δὲν διέπεται ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη δραστηριότητα τοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ κράτος. Καὶ κάνει ἓνα σχέδιο (ἢ μᾶλλον μιὰ ποικιλία σχεδίων) γιὰ μιὰ οἰκονομία πού θὰ τὴν ρυθμίζουν ὄχι τὰ ἄτομα-ἐπιχειρηματίες, ἀλλὰ οἱ κρατικοὶ λειτουργοί. Μ' ὅλη τὴν ποικιλία τῶν διαφόρων σοσιαλιστικῶν ἀποχρώσεων, τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ σοσιαλισμοῦ εἶναι δύο: Νὰ πάρῃ τὸ κράτος τὰ μέσα παραγωγῆς καὶ νὰ διευθύνῃ αὐτὸ τὴν οἰκονομία. Τὸ κατὰ πόσον τὸ σύστημα αὐτὸ εἶναι σωστὸ ἢ ἐσφαλμένο εἶναι ζήτημα οἰκονομικὸ, ζήτημα κοινωνικὸ, ζήτημα πολιτικὸ, ἀλλὰ ὄχι ζήτημα ἠθικὸ.

Μὰ καὶ κάτι ἄλλο: Γιὰ νὰ καταλάβῃ κανεὶς τὸ μαρξισμό, πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψι του ὅτι ἡ μαρξιστικὴ διδασκαλία δὲν εἶναι δεοντολογικὴ ἀλλὰ ὀντολογικὴ. Κυρίως δὲν βασίζεται στὸ τί πρέπει νὰ γίνῃ, ἀλλὰ στὸ τί γίνεται καὶ θὰ γίνεταί με μιὰ φυσικὴ ἀναγκαιότητα, με μιὰ νομοτέλεια ἀναπόδραστη, ὅπως εἶναι νομοτέλεια ἀναπόδραστη ἅμα ἀφήσης ἓνα σῶμα ψηλὰ μόνο του νὰ πέσῃ κάτω στὴ γῆ. Καὶ στήν καπιταλιστικὴ καὶ στήν σοσιαλιστικὴ οἰκονομία ἡ ἴδια βᾶσις, ἡ ὑλιστικὴ θεώρησις. Διαφορὰ εἶναι μόνον στὰ συμπεράσματα πού βγαίνουν ἀπὸ τὴν ὑλιστικὴ αὐτὴ θεώρησι.

Καὶ ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη; Ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη στὸ σοσιαλισμὸ εἶναι ἓνα σύνθημα, πού χρησιμεύει γιὰ νὰ συγκινηθοῦν οἱ μᾶζες. Γιατί, βέβαια, με τὴν μηχανιστικὴ οἰκονομία μόνο δὲν μπορεῖς νὰ συγκινήσῃς τίς μᾶζες καὶ νὰ τίς βάλῃς μάλιστα νὰ σκοτωθοῦν καὶ νὰ σκοτώσουν. Θὰ ξαναγυρίσωμε ἐδῶ σὲ ὅσα εἶπαμε κ' ἄλλη φορὰ. Ὁ κομμουνισμὸς ἤξαιρε νὰ πά-

ρη τὴν πείνα καὶ τὴν δίψα τῆς δικαιοσύνης καὶ νὰ τὴν κάμῃ ὄπλο του. Αὐτὸ ἰσχύει γενικώτερα γιὰ τὸν σοσιαλισμὸ τῆς ὑλιστικῆς οἰκονομίας. Ὁ σοσιαλισμὸς αὐτός, τώρα τελευταῖα, ὕστερα μάλιστα ἀπὸ τὴν σημερινὴ πανωλεθρία τοῦ ὑλισμοῦ στίς φυσικὲς ἐπιστῆμες, κάνει τὴν παραχώρησι νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ πνευματικὲς ἀξίες, νὰ τοὺς δώσῃ μάλιστα καὶ τὴν προτεραιότητα, νὰ ἐπικαλεσθῇ καὶ τὰ αἰτήματα τῆς δικαιοσύνης. Ὅμως, ὅλα αὐτὰ εἶναι ξένα, εἶναι σὰν κάτι πού ἔχει κληθῆ ἐκ τῶν ὑστέρων γιὰ λόγους σκοπιμότητος, σ' ἓνα μηχανισμό πού δὲν ἔχει οἰκοδομηθῆ ἐπάνω σὲ μιὰ τέτοια ἀντίληψι τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν.

Γ'.

Ἄς ἔλθωμε τώρα στὸν Χριστιανισμό, γιὰ νὰ δοῦμε κατὰ πόσον μπορεῖ νὰ μᾶς δώσῃ αὐτὸς ἱκανοποίησι εἰς τὸ ζήτημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

Μιλῶντας γιὰ Χριστιανισμό, μιλοῦμε γιὰ τοὺς Χριστιανούς, δηλαδὴ τοὺς αἰώνιους κατηγορουμένους τῆς στήλης τούτης. Τὸ «κατηγορῶ τοὺς Χριστιανούς» εἶναι ἀγαπημένο μας θέμα. Καὶ δὲν δυσκολευόμαστε νὰ κατηγορήσωμε ἄλλη μιὰ φορὰ τοὺς Χριστιανούς πὼς ἐξέχασαν ὅτι εἶναι φύλακες τῆς δικαιοσύνης, ὅτι πολλὲς φορὲς ξεχάστηκαν εἰς τὸ «ἀνηθον καὶ τὸ κύμινον καὶ τὸ ἡδύοσμον» καὶ ἄφησαν τίς βασικὲς ἐπιταγὲς τῆς δικαιοσύνης. Ἀλλὰ αὐτό, τὰ λάθη τῶν Χριστιανῶν σὰν ἀνθρώπων εἶναι ἄλλο καὶ ὁ Χριστιανισμὸς σὰν σύστημα (σὰν σύστημα ἐκρίναμε καὶ τὸν σοσιαλισμὸ, ὅπως καὶ τὸν καπιταλισμὸ) εἶναι ἄλλο. Καὶ μιὰ ἀπροκατάληπτη μελέτη τοῦ θέματος τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης στὸ Χριστιανισμό δείχνει τὰ ἀκόλουθα:

1. Ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἓνα σύστημα πνευματικὸ. Ἐπομένως τὸ πνευματικὸ αἶτημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης ἔχει τὴν θέσι του στὸν Χριστιανισμό, εἶναι στὸ σπίτι του, εἶναι, γιὰ νὰ ποῦμε τὴν γνωστὴ ἀγγλικὴ ἔκφρασι at home. Μέσα στὸ Χριστιανισμό ἡ ἐφαρμογὴ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης εἶναι ἡ κανονικὴ λειτουργία τοῦ ὄργανισμοῦ. Ἐξω ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό

νισμό εἶναι κάτι ξενικό, πρόσθετο, καὶ πολ-
λές φορές ἀντιφατικό.

2. Ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη εἶναι ἓνα
αἴτημα, πὺν τὸ βλέπεις πέρα γιὰ πέρα
σ' ὄλη τὴν χριστιανικὴ θεωρία. Γιὰ τὸν
μελετητὴ τῆς Γραφῆς, ἀπὸ τὰ Ἰωβιλαῖα
καὶ τοὺς ἀναδασμοὺς πὺν γεμίζουν τὴν
Πεντάτευχο ὡς τὴν Καινὴ Διαθήκη,
ὡς τὶς μεγάλες μορφές τῆς ἱστορίας τῆς
Ἐκκλησίας, ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη εἶναι
ἓνα αἴτημα πὺν λές καὶ εἶναι στὴ σπονδυ-
λικὴ στήλη τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς. Καὶ
πάλι ἡ ἠθικὴ εἶναι μιὰ ἔννοια πὺν ἔχει τὴ
θέσι της μέσα στὴν οὐσία τοῦ Χριστιανι-
σμοῦ, ἐνῶ γιὰ τὸν ὕλισμό τὸ πολὺ-πολὺ εἶ-
ναι μιὰ προπαγανδιστικὴ κραυγὴ πὺν δὲν
ἔχει καμμιά προϋπόθεσι νὰ γίνῃ πάρα πά-
νω ἀπὸ μιὰ κραυγὴ.

Βέβαια, γιὰ τὴν κριτικὴ ὑπάρχει καὶ ἐδῶ
ἔδαφος. Δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ἰσχυρισθῇ
κανεὶς, πὺς καὶ μεγάλες προσωπικότητες
τῆς Χριστιανισμοῦ δὲν ἔδειξαν ὅση θὰ
ἤθελε ἴσως κανεὶς, ἀντίληψι τῶν κοινωνικῶν
προβλημάτων. (Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἄραγε, ἡ
μήπως, ἀνάποδα, ἐμεῖς δὲν ἔχομε καὶ δὲν
μποροῦμε, τόσοι αἰῶνες πὺν μᾶς χωρίζουν
τώρα νὰ ἔχομε ἀντίληψι τοῦ πὺς ἀντιμε-
τώπισαν οἱ ἄνδρες αὐτοὶ τὰ τέτοια προ-
βλήματα;) Μπορεῖ νὰ κἀνῃ κανεὶς ἀκόμη
κριτικὴ γιὰτὶ σὲ περασμένους αἰῶνες ἓνα
σύστημα χριστιανικό, βασισμένο στὴν αὐ-
ταπάρνησι, ἀντίθετη στὴ βία, ἐνεργοῦσε
μὲ ἓνα τρόπον διαλλακτικό, κατευναστικό,
κι' ἔκριναν πὺς καὶ δίκαιες διεκδικήσεις
ἀκόμα ἔπρεπε νὰ ἔλθουν σὲ δευτέρη μοῖρα
μπροστὰ στὴν ἀνάγκη νὰ διατηρηθοῦν ἀ-
νώτερα ἀγαθὰ, ὅπως ἡ εἰρηνικὴ καὶ ἀγα-
πημένη συμβίωσις τῶν ἀνθρώπων. Μπορεῖ
ἀκόμα μιὰ τέτοια ἀγάπη γιὰ τὴν εἰρήνη νὰ
ὠδήγησε πολλὰς φορές σὲ μεγάλα σφάλμα-
τα (τοῦλάχιστον ἔτσι τὰ βλέπομε ἐμεῖς μὲ
τὰ στοιχεῖα πὺν ἔμειναν τόσοι αἰῶνες τώ-
ρα πὺν πέρασαν) σὲ ἀδικίες ἀκόμα. Ὅμως
αὐτὸ εἶναι ἄλλο. Καὶ δὲν ἐλαττώνει καθόλου
τὴν πραγματικότητα ὅτι ὁ Χριστιανισμός
καὶ ἀπὸ τὴν κληρονομία τῆς Παλαιᾶς Δια-
θήκης μὰ κυρίως ἀπὸ τὴν ἰδικὴ του ἐμφά-
νισι καὶ πέρα, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν διωγμῶν
ὡς τὴν ἐποχὴ τοῦ Βυζαντίου καὶ τὴν ἐποχὴ

τῆς Τουρκοκρατίας εἶχε τὸ αἴτημα τῆς δι-
καιοσύνης σὰν ἓνα βασικό αἴτημα. Μπορεῖ
γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ φαινόταν ξεχασμένο τὸ
σύνθημα αὐτό. Ὅμως ὁ πιστός τὸ εἶχε
πάντοτε στὴ διάθεσί του καὶ πάντοτε μπο-
ροῦσε νὰ τὸ ἐπικαλεσθῇ.

3. Ὁ Χριστιανισμός ἔχει τὴν κοινωνικὴ
δικαιοσύνη σὰν ὀλοκλήρωμα τῆς ὄλης ἀ-
γωγῆς πὺν δίνει στὴν ἀνθρωπίνη προ-
σωπικότητα, ἀγωγῆς στηριγμένης
στὴ δικαιοσύνη καὶ στὴν αὐταπάρνησι. Ἐτ-
σι ὁ Χριστιανισμός μπορεῖ νὰ δώσῃ τοὺς
ἀνθρώπους ἐκείνους πὺν θὰ κἀνουν τὴν κοι-
νωνικὴ δικαιοσύνη πραγματικότητα.

Μὲ αὐτὸ βέβαια δὲν σημαίνει ὅτι ἡ κοι-
νωνικὴ δικαιοσύνη ἔρχεται χωρὶς ἀγῶνα.
Εἰς τὸ τέλος ὁ Χριστιανισμός δὲν ἔχει προ-
ορισμό νὰ μὴν ἀγωνιζώμαστε, ἀλλὰ νὰ ἀ-
γωνιζώμαστε γιὰ καλοὺς σκοποὺς καὶ νὰ
νικοῦμε στὸν ἀγῶνα μας. Καὶ μὲ τὸν Χρι-
στιανισμό, λοιπόν, ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη
εἶναι θέμα ἀγῶνος, ἀλλὰ ἐνὸς ἀγῶνος πὺν
εἶναι μέσα στὴν οὐσία τοῦ χριστιανικοῦ
συστήματος καὶ ὄχι κάτι τὸ ξεκάρφωτο,
ὅπως στὰ ἄλλα.

Δ'.

Ὅσοι τόμοι καὶ ὅσες βιβλιοθήκες κι' ἄν
ἔχουν γραφῆ ἐπάνω στὸ ζωτικώτατο αὐτὸ
ζήτημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, δὲν
μπόρεσε νὰ σκοτισθῇ τούτη ἡ ἀπλούστατη
ἀλήθεια πὺν τὴν νοιώθει εὐθύς ἀμέσως καὶ
ὁ ἀπλοϊκώτερος ἀνθρώπος ὅταν διαθέτῃ
λίγη ἀγνή σκέψι: Ὅταν ξεκινήσῃ ἀπὸ
τὴν ὕλη, ἀπὸ τὴν ὕλικὴ δυναμικότητα, τότε
ἓνας μόνο ρυθμιστὴς ὑπάρχει στὶς σχέσεις
αὐτές: ἡ ὕλικὴ ὑπεροχὴ. Καὶ μιὰ μόνο δι-
καιοσύνη: τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου, «τὸ
τοῦ κρείττονος ἕμφέρον», ὅπως ἔλεγε στὸ
Σωκράτη ὁ Θρασύμαχος τὸ μεγάλο ψάρι
πὺν τρώγει τὸ μικρὸ καὶ στὶς ἡμέρες μας
ὅπως καὶ πρὶν, χιλιάδες χρόνια τώρα. Γιὰ
νὰ ἐκτοπισθῇ ἀπὸ ρυθμιστὴς ἡ ὕλικὴ ὑ-
περοχὴ πρέπει κάποιος ἄλλος ρυθμιστὴς
νὰ ἔλθῃ νὰ τὴν ἐκτοπίσῃ. Καὶ αὐτὸς ὁ ρυ-
θμιστὴς θὰ μπορέσῃ νὰ ἔλθῃ, ὅταν στηρι-
χθῇ σὲ μιὰ πνευματικὴ δυναμικότητα τέ-
τοια, πὺν θὰ μπορέσῃ νὰ δαμάσῃ τὴν ὕλικὴ
ὑπεροχὴ. Χωρὶς τὴν πνευματικὴ δυναμι-

κότητα, δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη θέσι ἢ κοινωνική δικαιοσύνη σὰν ρυθμιστὴς στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις. Σὰν τὸ περιστέρι ἐκεῖνο τοῦ κατακλυσμοῦ θὰ γυρίζη κι' αὐτὴ ἀπὸ τόπο σὲ τόπο καὶ θὰ γυρίζη ἄπρακτε γιατί δὲν βρῆκε ποῦ νὰ σταθῆ. Τοῦ κάκου καὶ οἱ ἐπαναστάσεις, τοῦ κάκου καὶ οἱ αἵματοχυσίες καὶ τὰ πλάνα συνθήματα, πού τὰ μεταχειρίζεται τὸ ἔγκλημα γιὰ νὰ ἐξασφαλίζη τὴν ἀσυδοσία στὴν καταστροφή, νὰ δίνη στὴν ἀδικία ὄλο καὶ ὀξύτερη μορφή, καὶ στὴ θέσι τῆς ἀδικίας μὲ τὴν ἄθλια καλύβα νὰ φέρη τὴν ἀδικία μὲ τὸν δεσμοφύλακα καὶ τὶς ἄλυσσίδες.

Γι' αὐτὸ τὸ αἶτημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης θὰ τὸ καταλάβη μόνο ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος καὶ θὰ τὸ κἀνῃ πραγματικότητα μόνο ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἡ ἄρνησις τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν ἦτανε ἡ ἄρνησις τοῦ βάρους γιὰ νὰ γίνῃ πραγματικότης τὸ αἶτημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο μένει πάντα ἡ ἀλήθεια ἢ αἰωνία: "Ὅποιος πολεμᾷ τὸν Χριστιανισμό, πολεμᾷ συγχρόνως καὶ κάθε δυνατότητα νὰ δοῦμε ἐπὶ τέλους ἀντί γιὰ τούτη ἢ ἐκείνη τὴ βία, ρυθμιστὴ τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων τὴν δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀγάπη. Καὶ —ἄς τὸ ξαναθυμίσωμε— τὸν Χριστιανισμό τὸν πολεμᾷνε ὄχι μόνον ὁ μανιακὸς ὑλιστὴς πού λακτίζει πρὸς κέντρα, μὰ καὶ ἐκεῖνος πού τὸν ὑπονομεύει στὴν ψυχὴ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου μὲ τὴν ἀδιαφορία του, μὲ τὴν μεγαλόπρεπη τάχα εἰρωνία του, ἢ μὲ τὴν «εὐμενῆ οὐδετερότητα» πού τηρεῖ, ὅταν ὁ Χριστιανισμὸς κἀνῃ τὴν μεγάλη μάχη γιὰ τὴν πνευματικὴ τόνωσι τοῦ λαοῦ.

Ε'.

Τοῦτο τὸ ἄρθρο εἶναι εἰδικὰ ἀφιερωμένο εἰς τοὺς ἀγωνιστὰς μας πού πολεμᾷνε στὸ μέτωπο. Γιατὶ ἐκεῖνοι πού πολεμᾷνε τώρα στὸ σκληρὸ τοῦτο πόλεμο, αὐτοὶ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ζητοῦν κοινωνικὴ δικαιοσύνη, καὶ αὐτοὶ ἔχουν τὴν ἀξίωσι νὰ εἴμαστε ἕτοιμοι, ὥστε, τοῦλάχιστον, τοῦτος ὁ ἀγῶνας νὰ φέρη τὴν καινούργια ἡμέρα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

Στὸν ἱερὸ καὶ σκληρὸ ἀγῶνα τους οἱ ἀ-

γωνισταὶ μας αὐτοὶ ἔχουν καὶ τούτη τὴν πρόσθετη δοκιμασία. "Ὅτι, ἐνῶ μπροστά τους ἔχουν τὸ φοβερὸ ἔγκλημα, ἀπὸ πίσω τους αἰσθάνονται τὶς ἀναθυμιάσεις τῆς σαπίλας. Ἐνῶ, ἀπὸ μπροστά τους τοὺς ἔρχονται τὰ βόλια, ἀπὸ πίσω τους, ἀπὸ τὰ μετόπισθεν, ἀπὸ τὶς πόλεις, μὲ τὰ νέα πού γερμίζουν τὶς στῆλες τῶν ἐφημερίδων, τοὺς ἔρχονται τὰ συμπτώματα τῆς βαρειᾶς ἀρρώστειας τοῦ κοινωνικοῦ μας ὄργανισμοῦ. Πόσοι ἀγωνισταὶ μας δὲν θὰ παραπονοῦνται ὅταν ζητοῦν στὰ «ἐσωτερικὰ νέα» νὰ δοῦν κάτι πού θὰ τοὺς τονώσῃ καὶ βλέπουν τὶς στῆλες τῶν «νέων» αὐτῶν κατάφορτες πότε ἀπὸ τοῦτο τὸ σκάνδαλο, πότε ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἐλεεινότητα, πότε ἀπὸ τὴν μικρότητα τοῦ πολιτικοῦ μας κόσμου, πότε ἀπὸ τὴν σαπίλα τῶν δῆθεν ἡγετῶν. "Ὅταν βλέπουν ὅτι ἐνῶ αὐτοὶ προσφέρουν τὴν ζωὴ τους, οἱ πολιτικοὶ δὲν καταφέρνουν νὰ προσφέρουν ὀλίγων μηνῶν ἔστω ἀνάπαυλα, μιά, τεχνητὴ ἔστω, ὁμόνοια, πού, τίποτε ἄλλο, νὰ μὴν τονώσῃ τὸ ἠθικὸ τῶν συμμοριτῶν, νὰ μὴν δίδῃ ὄπλα στοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἑλλάδος στὸ ἐξωτερικὸ, νὰ μὴν παραλύῃ τὸν ζῆλο τῶν φίλων μας, νὰ μὴν κόβῃ τὰ ἐπιχειρήματα ἐκείνων πού εἰσηγοῦνται κάτι καλὸ γιὰ τὸν τόπο μας.

Σκάνδαλα ἀπ' ἐδῶ, πολιτικὰ παρασκῆνια ἀπ' ἐκεῖ, χάος καὶ ἀκαταστασία ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, καὶ ὁ στρατιώτης «καθ' ἐκάστην ἀποθνήσκων». Ὁ στρατιώτης, ὁ ἀγωνιστὴς πού ἀγωνίζεται.... γιατί ἀγωνίζεται; Γι' αὐτὰ λοιπὸν ἀγωνίζεται, γι' αὐτὲς τὶς ἐλεεινότητες; Μ' αὐτὴ τὴ σαπίλα θὰ χτυπήσωμε τὴν ἀδικία καὶ θὰ κτίσωμε τὸ οἰκοδόμημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης;

"Ὁχι! χίλιες φορὲς ὄχι! Δὲν ἀγωνίζεται ὁ στρατὸς μας γιὰ νὰ διαιωνισθῆ ἢ σαπίλα. Ἀγωνίζεται γιὰ νὰ χτυπηθῆ καὶ τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ σαπίλα πού ἐτροφοδότησε τὸ ἔγκλημα. Ἀγωνίζεται γιὰ νὰ εἶναι ἡ νίκη αὐτὴ τὴ φορὰ πλήρης καὶ ὀλοκληρωμένη. Πρέπει νὰ τὸ ξέρῃ καλὰ αὐτὸ ὁ ἀγωνιστὴς μας στὸ μέτωπο. "Ὅταν βλέπῃ τὶς ἐκδηλώσεις τῆς σαπίλας νὰ μὴν ξαφνιαῖται, ὅπως δὲν ξαφνιαῖται ὅταν βλέπῃ καὶ τὶς ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ πού πολεμᾷ. Τὸ χτύπημα τῆς σαπίλας εἶναι καὶ αὐτὸ περιεχό-

μενο τοῦ ἀγῶνος. Γιατὶ κι' αὐτὸ ὀδηγεῖ σ' ἓνα σκοπὸ, στὴν ὑγεία, στὴ ζωὴ ἑνὸς ἔθνους ποὺ πρέπει νὰ ζήσῃ.

Καὶ ὅσο γιὰ τὰ μετόπισθεν, ἄς εἶναι ἥσυχος ὁ ἀγωνιστὴς μας. Δὲν ἔχουν μόνο σαπίλα τὰ μετόπισθεν. Ἔχουν καὶ ὑγεία, πολλὴ ὑγεία. Ἡ ὑγεία, βέβαια, σκεπάζεται στὰ μάτια μας ἀπὸ τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ἀρρώστειας. Ἐπρεπε νὰ τὸ περιμένουμε! Τὸ εἴπαμε καὶ τὴν ἄλλη φορὰ· ἐχάσαμε ἑκατὸ χρόνια. Ἐκατὸ χρόνια ἀφιερωμένα στὴν ἄρνησι δὲν μένουν χωρὶς τὰ ἀποτελέσματά τους, χωρὶς τὴν νοσηρότητα ποὺ βλέπομε. Καὶ πάλι καλά! Μποροῦσε νὰ εἶναι πολὺ χειρότερα. Καὶ πρέπει νὰ δοξάζωμε τὸν Θεό, πὼς ὁ λαὸς αὐτὸς ἔχει τόσο μεγάλη πνευματικὴ ὑγεία, πὼς στὴ λαϊκὴ ψυχὴ εἶναι τόσο βαθειὰ ριζωμένες οἱ πνευματικὲς ἀξίες, ὥστε οὔτε τῶν ἑκατὸ χρόνων ἀρνητικὴ διαπαιδαγώγησις καὶ ὑλιστικὴ προπαγάνδα καὶ χρεωκοπία τῆς «πνευματικῆς ἡγεσίας» νὰ μὴν μπορέσῃ νὰ φέρῃ ὀλόκληρωτικὴ καταστροφὴ.

Ἄς εἶναι ἥσυχος ὁ ἀγωνιστὴς μας. Ἡ

ἀρρώστεια φωνάζει, ἀλλὰ ἡ ὑγεία δουλεύει. Ἡ ὑγεία ἀγωνίζεται, ἀλλοῦ μὲ τὸ ὄπλο τὸ πολεμικὸ, ἀλλοῦ μὲ τὸ ὄπλο τῆς εἰρήνης, πάντως ὅμως μὲ τὸ ἴδιο σύνθημα.

Ἄχι, ὁ ἀγὼν αὐτὸς δὲν διεξάγεται μόνο γιὰ νὰ χτυπηθῇ τὸ ἔγκλημα καὶ νὰ σωθῇ ἡ σαπίλα. Ὁ ἀγὼν γίνεται, ἀκόμη βαθύτερα, γιὰ νὰ φύγῃ τὸ ἔγκλημα μὲ ὅλες του τὶς ἐκφάνσεις.

Καὶ νὰ προβάλλῃ μιὰ καινούργια ζωὴ, ἓνας ὄργανισμὸς ἀναστημένος, ζωντανός, ὄπου τότε, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ τί οικονομικὴ μορφή θὰ δώσωμε στὴν κοινωνικὴ μας ὀργάνωσι, τότε θὰ μπορῇ πράγματι νὰ ἔχωμε τὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη ὅχι σὰν σύνθημα γιὰ νὰ ἀλυσσοδένωμε τοὺς λαοὺς, οὔτε σὰν λόγια ποὺ τὰ ἐμπαίζομε, ἀλλὰ σὰν πραγματικότητα, ἀληθινὴ πραγματικότητα.

Ὅπως πραγματικότης εἶναι καὶ ὁ ἀγὼν μας ὁ σημερινός.

Ὅπως πραγματικότης εἶναι καὶ τὸ τίμιον αἶμα ποὺ χύνεται σήμερα, γιὰ νὰ ἔχωμε ἓνα αὔριο καλύτερο ἀπὸ τὸ σήμερα.

Π. ΜΕΛΙΤΗΣ

Σ Α Λ Π Ι Σ Μ Α

Τί κι' ἂν σὲ τριγυρίζει φωτιᾶς κακιὰ ὥρα,
Τί κι' ἂν οἱ τρομαγμένοι πέφτουν κατὰ γῆς,
Μὲ τὴν ψυχὴ σου στάσου, χτύπα, προχώρα,
Πέραν' ἀπ' τῆς φλόγες μέσα γίνου νικητὴς!

Καὶ γίνου ἐσὺ στῦλος κι' ἄλλοι ν' ἀκουμπήσουν,
Στήριγμα σὲ σένα νὰ βρῇ κάθε δειλός,
Τὰ χέρια σου ὄρθια νὰ ξέρουν νὰ κρατήσουν
Τὰ μάτια σου νὰ λάμπουνε γεμάτα φῶς.

ΕΥΦΗΜΙΑ Γ. ΣΩΣΣΙΔΗ